

- Kurt Tucholsky: *Un llibre dels Pirineus*. Traducció: Heike van Lawick, Neus Andreu. Catarroja / Barcelona / Palma: Editorial Afers, 2017. 221 pàgines. ISBN 978-84-16260-43-0.

El recorregut pel segle XX –tan fascinant i ple de moments revulsius– a vegades sembla perdre's en la magnitud d'uns fets històrics que desperten un interès extrem per la seva transcendència en la construcció de la identitat occidental, és a dir, de la nostra concepció actual sobre la vida, la política i l'organització social. La dissecció de tot moment històric implica un anhel irrefrenable de captar una mirada determinada sobre un món ja desaparegut. Potser aquest és un dels grans plaers de recórrer la tradició literària: la possibilitat de penetrar sense intermediaris en la vida i en la ment dels nostres predecessors.

En aquest sentit, l'assaig ocupa un lloc preeminent quant a comprensió de la dialèctica entre les diverses, i sovint contraposades, visions del món que conflueixen en una època. Potser *Un llibre dels Pirineus*, de Kurt Tucholsky (1890–1935), és un d'aquells exemples que permeten resseguir la vida fora de les grans urbs. Publicat l'any 1927, *Ein Pyrenäenbuch* és un assaig conformat a través d'estampes socials i humanes que serveixen de pretext per a l'escrutini profund d'una societat regida encara pel clergat i submergida en la superstició. Tal com s'explica en el minuciós pròleg de Heike van Lawick, l'any 1925, acompanyat de la seva dona, Mary Tucholsky, l'escriptor inicia un viatge per la regió pirenaica i, dos anys més tard, a partir de les notes que havia anat prenent sobre la seva experiència, publica *Un llibre dels Pirineus*, que modifica lleugerament en una segona edició de 1930. Tucholsky, escriptor d'èxit –condició que remarca emfàticament Reich-Ranicki a l'hora d'entronitzar el periodista berlinès com a renovador del cànon germànic–, és un autor relativament desconegut en el sistema cultural català. Cal celebrar, doncs, la traducció d'aquest llibre, a càrrec de Heike van Lawick i Neus Andreu, la segona obra de Tucholsky traduïda en llengua catalana, després de la traducció de Jordi Jané d'*Entre l'ahir i el demà*, un recull d'escrits periodístics.

Sens dubte, *Un llibre dels Pirineus* no és una de les obres més conegudes de Tucholsky i ha passat relativament desapercebuda per la crítica. Ara bé, es tracta d'un d'aquells llibres escrits des d'una intel·ligent malenconia utòpica, capaç de fer travessar el lector a través d'un entramat de reflexions que dibuixen de manera clara i diàfana el paisatge humà i social dels Pirineus. El relat del viatge per territoris francesos i ibèrics esdevé epítom de les coordenades europees d'entreguerres.

Més enllà de l'interès que la traducció de Heike van Lawick i Neus Andreu –acompanyada d'un útil i considerable aparell de notes– pot tenir per al públic català a causa de la descripció d'un paisatge proper i de la curiositat natural que desperta que un dels grans noms de la literatura germànica s'endinsi en els viaranyos de la serralada pirenaica, el llibre presenta una anàlisi acurada i intel·ligent de les contradiccions d'una època. En tot moment, la capacitat de Tucholsky de transmetre la vivència del moment – sempre contrapuntada amb grans dosis d'ironia– permet al lector observar els detalls d'aquest univers amb precisió i immediatesa.

Com tot gran cronista, Tucholsky domina els girs i les giragonses de la llengua, sap fer avançar el lector pels rodals del seu discurs que, al seu torn, s'esmuny per unes regions muntanyoses entrevistes a través d'una lent radicalment racionalista. Des de 1924 Tucholsky treballa a París com a corresponsal de dues publicacions alemanyes i és a través de la llum parisenca que l'escriptor observa la regió pirinenca. Es tracta d'una prosa eminent urbana en tant que el record de la ciutat de la llum plana sobre el comentari d'unes formes de vida descrites des de la consciència clara de la seva rudesia i primitivisme. La societat rural és pintada des d'una barreja d'embadaliment i sornegueria que mostra un inevitable interès envers les seves formes rituals. Tucholsky, però, és capaç de captar la contradicció de l'home culte davant l'atavisme: «una barbaritat», diu en referència a la correguda de bous a Baiona, «però si demà en fan una altra, hi tornaré» (2017: 41).

Potser precisament aquest contrapunt constant entre crítica àcida i admiració genuïna possibilita que el lector s'identifiqui –gairebé sense adonar-se'n– amb la perspectiva del narrador. El viatge de Tucholsky està impregnat de records. El fonament de les seves consideracions es troba sovint en el referent cultural. De fet, el llibre s'inicia amb una escena en una escola berlinesa: el record de Gierke el Roig –l'antipàtic professor de geografia i història– evoca aquella primera notícia de les muntanyes pirenaïques en els anys d'infantesa, la idea vaga i esquemàtica d'aquella serralada frontera, el nom de la qual no era fàcil d'escriure. Sovint el relat es replega en el record i en les narracions inserides per tal d'amenitzar la narració. Un punt important: l'extraordinària capacitat de Tucholsky per mantenir constantment l'interès del lector durant tota la narració. Tucholsky és un d'aquells prosistes excepcionalment hàbils capaç de fer anar el lector per on vol. Des de la descripció poètica al requadre satíric, Tucholsky no para d'inserir el seu discurs enmig de la descripció. La sentència s'esmuny en la narració. La frase curta aporta el ritme necessari a la prosa i estructura un crescendo de la corresponent argumentació.

Un llibre dels Pirineus és també una reflexió profunda sobre el poder alienador de l'església. El santuari de Lorda ocupa diversos fragments del llibre. L'església il·luminada de Lorda que «més aviat sembla un local d'espectacle de Montmartre» (2017: 105) és centre i símbol d'aquesta superstició que, ben lluny de ser un fenomen rural, atrau la petita burgesia en massa. «Lorda és un anacronisme de dalt a baix», clama Tucholsky (2017: 105). Una sensació d'anacronisme plana sobre les descripcions de la bellesa paisatgística¹ i humana.² I al final, París, la pàtria intel·lectual, cultural, i moral, la *Heimat* –entenent el terme amb aquella meravellosa definició que clou *Das Prinzip Hoffnung*– que Tucholsky estima i anhela durant tot el seu recorregut pels Pirineus. ■

- Maria Moreno i Domènech, Universitat Pompeu Frabra, Departament de Traducció i Ciències del Llenguatge, C. Roc Boronat, 138, E-08018 Barcelona, <maria.moreno@upf.edu>.

1 «Aquesta és la meua primera trobada amb els Pirineus.

Rere meu, la carretera llisa, ampla, asfaltada que va de Biarritz a Sant Sebastià; fent serpentines, ara s'acosta al mar i, a l'esquerra, cap a l'est, hi ha les muntanyes blaves: els Pirineus. No són gaire alts; els seus contorns descriuen unes corbes suaus, la cresta abrupta no sovinteja ací, i tots els cims són redons. Hi ha com una música petrificada en aquestes serralades.» (Tucholsky, 2017: 48)

2 Així, en el fragment «Sant Joan de Peu de Port els bascos», per exemple, Tucholsky tot parlant narra com es desenvolupa una partida de pilota basca i comenta: «Aquesta felicitat que no es pot expressar en paraules, que no consisteix en res més que en la repetició per cinc-centena vegada d'allò que ja els pares i els seus pares solien fer el diumenge de vesprada, en res més que una conjunció de coses que només és possible *a casa*: aquest sol lluent i cap altre, aquesta cançó i el mur arquejat per a les pilotes, els bancs tan familiars i les bromes i els crits de sempre.» (Tucholsky, 2017: 64)